

Krav och riktlinjer för framtagning av ljudspår för syntolkning och uppläst text för Tillgänglig Bio

Detta dokument är en del i den branschstandard som tagits fram inom ramen för regeringsuppdraget Tillgänglig Bio.

Helhetslösningen för Tillgänglig Bio gör det möjligt för personer med synnedsättningar eller läs- och skrivsvårigheter att uppleva film på biograf med synkroniserad uppspelning av **syntolkning och/eller uppläst text** via en applikation i en mobil enhet.

Dokumentet specificerar krav och riktlinjer för framtagning av ljudspår för syntolkning och uppläst text som skall fungera med den tekniska lösningen för Tillgänglig Bio.

1 Versionshantering

Ver	Datum	Beskrivning	Författare
1.0	2015-03-25	Första utgåva	Lena Andersson

2 Tillgänglighet för personer med synnedsättningar och personer med läs- och skrivsvårigheter

Synnedsättning har den som har svårt att läsa eller som har svårt att orientera sig med hjälp av synen. De flesta kan svagt skönja färger och föremål eller ser med starkt begränsat synfält. Andra har svårigheter när det är mörkt eller när det är skarpt solsken.

För personer med synnedsättningar blir filmen tillgänglig genom **syntolkning**. Att syntolka en film innebär att man beskriver händelser, miljöer och karaktärer i filmen för att personer med synnedsättningar ska kunna uppleva filmen med behållning. Att kunna ta del av en **syntolkningsintroduktion** innan filmen börjar underlättar också för denna grupp eftersom de bättre kan förbereda sig på vad filmen handlar om samt få vetskap om filmens karaktärer och miljöer.

Figur 1. Symbol för syntolkning

Läs- och skrivsvårigheter är den övergripande termen som innefattar alla som har svårigheter att läsa och/eller skriva oavsett vad som är orsaken.

Läs- och skrivsvårigheter kan bland annat bero på syn- eller hörselproblem, kulturell och språklig understimulering, språkstörning, bristfällig undervisning, emotionella problem, bristande kunskaper i svenska språket (när ett annat språk är modersmålet) och dyslexi.

Utländska filmer (svensktextade) blir tillgängliga för personer med läs- och skrivsvårigheter om den svenska texten blir uppläst. En person som inte hinner med att läsa den svenska texten har svårt att hänga med på vad som händer i filmen eftersom den behöver koncentrera sig på att läsa texten. **Uppläst text** via en applikation i en mobil enhet kommer därför underlätta för dessa personer att helt och hållet kunna koncentrera sig på filmen.

Figur 2. Symbol för uppläst text

3 Framtagning av syntolkning

3.1 Krav

Kravbeskrivning	Prioritet
<p>Syntolkningen skall beskriva den huvudsakliga handlingen/följa den ”röda tråden” i filmen samt spegla filmens karaktär.</p> <p><i>Syftet är att syntolkningen tillsammans med filmens dialoger och övrigt ljud skall ge biobesökare med synnedsättningar en likvärdig upplevelse av filmen som om man hade kunnat se filmen. Det är viktigt att syntolkningen fokuserar på det som är väsentligt och utelämnar allt annat som inte tillför något för att kunna beskriva den huvudsakliga handlingen.</i></p>	Skall
<p>Ett syntolkningsmanus som stöd för inspelning av syntolkningen skall tas fram, vilket sedan bör godkännas av filmdistributör (eller producent).</p> <p><i>För en utländsk film kan det finnas en syntolkning på originalspråket som kan användas när man gör det svenska syntolkningsmanuset. I detta fall kan man över-sätta originalspråkets syntolkningsmanus men lägga till eller ta bort syntolkning så att det uppfyller svenska behov.</i></p>	Skall

3.2 Riktlinjer

Beskrivning	Prioritet
<p>Syntolkningen bör ha en inledande presentation av miljö, central handling och personliga karaktärer.</p> <p><i>Presentationen syftar till att ge biobesökaren en förståelse för det övergripande temat. Denna läggs in, i den mån den får plats, i början av syntolkningen men spelas även in separat som en syntolkningsintroduktion (se kapitel 4).</i></p>	Bör
<p>Syntolkningen bör vara kort och koncis (exakt). Det är viktigt att med få väl valda ord förmedla handlingen istället för att försöka hinna med att beskriva allt som händer.</p> <p><i>Att förmedla känslouttryck och kroppsspråk är viktigare än att beskriva utseende/kläder. Använd liknelser och jämförelser istället för en massa fakta för att korta ned. När det är mycket dialog bör syntolkningen vara mindre ordrik. För mycket detaljer/namn på personer kan göra att det blir ansträngande för biobesökaren. Det är heller inte viktigt att återge hur kameran åker, tex om en person är i närbild eller långt bort.</i></p>	Bör
<p>Syntolkningen bör inte bli för gles, dvs att det inte ges någon syntolkning under lång tid.</p> <p><i>Om det är långa tysta partier i syntolkningen samtidigt som det inte är mycket dialog kan biobesökaren misstänka att den missar något väsentligt.</i></p>	Bör
<p>Om det i filmen sker ett byte av miljö (tex en annan del av världen/landet eller för tre veckor sedan) bör syntolkningen beskriva denna miljö, karaktär och personer som befinner sig i bild.</p>	Bör
<p>För- och eftertexter bör läsas upp i syntolkningen i den mån de får plats.</p>	Bör

Krav och riktlinjer för framtagning av ljudspår för syntolkning och uppläst svensk text

Beskrivning	Prioritet
Text och symboler på skyltar och logotyper bör läsas upp/beskrivas i syntolkningen.	Bör
<p>Om det förekommer annat språk än svenska på en svensk film bör syntolkningen innehålla översättningen av språket eller en sammanfattning om vad konversationen på det språket handlar om.</p> <p><i>Dialog på annat språk än svenska på en svensk film kan förekomma. Dessa konversationer brukar ofta vara tidsmässigt rätt så korta och i de flesta fall textas på svenska. Eftersom inspelning av uppläst text inte förekommer på svensk film är det syntolkningen som behöver förmedla innehållet i konversationen.</i></p>	Bör
<p>Syntolkningen bör inte läsas över/krocka med den talade dialogen i filmen.</p> <p><i>Om endast en syntolkning läses in till en film kan man tänka sig att syntolkningen ibland måste läsas över dialogen i filmen. Detta bör dock vara mer undantag än regel.</i></p>	Bör
<p>Syntolkning av viss händelse bör inte spelas in långt innan eller långt efter händelsen påbörjats.</p> <p><i>Personer med synnedsättningar kan vara allt från helt blinda till nästan helt seende. Detta gör att det kan bli förvirrande att syntolkningen läses upp långt(?) innan eller efter själva händelsen kommer i bild.</i></p>	Bör
<p>Syntolkningen bör inte spelas in under scener med mycket högt ljud, tex hög musik eller skjutsener.</p> <p><i>Tillfälligt höga ljud i filmen tenderar att överrösta ljudet som avlyssnas i hörlurarna vilket ger att eventuell syntolkning som läses upp inte kan uppfattas av biobesökaren.</i></p>	Bör

4 Framtagning av syntolkningsintroduktion

4.1 Krav

Kravbeskrivning	Prioritet
Som komplement till syntolkningen skall en syntolkningsintroduktion spelas in. <i>Syntolkningsintroduktionen syftar till att förbereda biobesökaren på vad filmen handlar om, dvs beskriva det övergripande temat/centrala handlingen, miljöer och personliga karaktärer.</i>	Skall
Syntolkningsintroduktionen skall vara ett eget ljudspår men behöver inte vara synkroniserad med filmen utan skall kunna avlyssnas innan filmen börjar. <i>Lämplig längd på syntolkningsintroduktionen är 2-3 minuter.</i>	Skall

4.2 Riktlinjer

Beskrivning	Prioritet
Syntolkningsintroduktionen bör beskriva det som händer i början av filmen och specifikt om filmen börjar med ett avsnitt utan dialog och annat ljud. <i>Den teknik som utvecklas för uppspelning av syntolkning baseras på ljudigenkänning vilket medför att uppspelningen av syntolkning kanske inte kommer kunna gå igång i början av en film om inget ljud hörs i filmen. Syntolkningsintroduktionen kan då kompensera för detta genom att berätta vad som händer i början av filmen. Exempel "I början av filmen visas en sjukhussal där det ligger 3 patienter varav en är huvudrollsinnehavaren Peter".</i>	Bör
Om filmen innehåller annat språk än originalfilmspråket på en utländsk film bör syntolkningsintroduktionen tydligt informera om detta. <i>Viktig information så att personer som behöver stöd med översättning, av detta andra språk, väljer uppläst text till filmen.</i>	Bör

5 Framtagning av uppläst text

5.1 Krav

Kravbeskrivning	Prioritet
<p>Den upplästa texten skall vara en uppläsning av den svenska texten som tidigare tagits fram för filmen.</p> <p><i>Uppläst text förekommer endast på utländsk, svensktextad film. Ibland kan filmen ha scener där ett annat språk än originalfilmspråket pratas. Detta andra språk svensktextas också vilket gör att det kommer med i den upplästa texten.</i></p>	Skall

5.2 Riktlinjer

Beskrivning	Prioritet
<p>Uppläsning av den svenska texten bör göras någon gång mellan tidpunkten för när svenska texten läggs ut i bild och tidpunkten för när texten försvinner och i samband med att dialogen förs på filmen.</p> <p><i>Om textremsan är ganska kort, tex endast ett "JA", bör den läsas upp exakt samtidigt som dialogen förs. Det kan annars uppfattas som förvirrande att texten läses upp före eller efter någon säger något.</i></p>	Bör

6 Riktlinjer för inspelningsröster

Beskrivning	Prioritet
<p>Röst som används för inspelning av syntolkningen bör gå att särskilja från röst som används för inspelning av uppläst text.</p> <p><i>En fördel är att använda olika kön för de olika rösterna. Här kan man också tänka på att använda samma kön för inspelning av uppläst text som skådespelarnas kön. Att använda sig av en ung röst eller äldre röst beroende på filmens karaktär är dock viktigare än röstens kön.</i></p>	Bör
<p>När det gäller både syntolkning och uppläst text bör inläsningen ske i samklang med det som händer på filmen. Inläsningen bör alltså varieras något och den bör följa med stämningen och känslan i filmen.</p> <p>Inläsningen bör dock inte jämföras med att dubba filmer där man vill ha riktigt mycket inlevelse i karaktären (skådespeleri).</p>	Bör
<p>Röst(er) som används för inspelning av syntolkning respektive uppläst text bör godkännas av filmdistributör (eller producent).</p>	Bör

7 Tekniska krav och riktlinjer

7.1 Krav på antal ljudspårsfiler och format

Kravbeskrivning	Prioritet						
<p>Inspelning av syntolkningen skall resultera i två (2) ljudspårsfiler, en fil för den sammanhängande syntolkningen [Syntolkningen] samt en fil för syntolkningsintroduktionen [Syntolkningsintroduktion].</p> <p>Viktigt att namnge ljudspårsfilerna: ”Audio Description File” [Syntolkningen] respektive ”Audio Trailer File” [Syntolkningsintroduktionen]</p>	Skall						
<p>Inspelning av uppläst text skall resultera i en (1) ljudspårsfil.</p> <p>Viktigt att namnge ljudspårsfilen för uppläst text: ”Audio Subtitle File”</p>	Skall						
Ljudspårsfilerna för syntolkning och uppläst text, skall levereras som okomprimerade WAV-filer.	Skall						
Ljudspårsfilen för syntolkningsintroduktionen skall levereras som en okomprimerad WAV-fil.	Skall						
<p>Exempel på hur ljudspårsfilerna skall namnges:</p> <table> <tbody> <tr> <td>[Syntolkningen]</td> <td>FilmTitel_Audio Description File_25 FPS.WAV</td> </tr> <tr> <td>[Syntolkningsintroduktionen]</td> <td>FilmTitel_Audio Trailer File.WAV</td> </tr> <tr> <td>[Uppläst text]</td> <td>FilmTitel_Audio Subtitle File_25 FPS.WAV</td> </tr> </tbody> </table>		[Syntolkningen]	FilmTitel_Audio Description File_25 FPS.WAV	[Syntolkningsintroduktionen]	FilmTitel_Audio Trailer File.WAV	[Uppläst text]	FilmTitel_Audio Subtitle File_25 FPS.WAV
[Syntolkningen]	FilmTitel_Audio Description File_25 FPS.WAV						
[Syntolkningsintroduktionen]	FilmTitel_Audio Trailer File.WAV						
[Uppläst text]	FilmTitel_Audio Subtitle File_25 FPS.WAV						

7.2 Krav på uppspelningshastighet

Kravbeskrivning	Prioritet
<p>Uppspelningshastigheten på ljudspårsfilerna för syntolkning och uppläst text skall vara samma som uppspelningshastigheten på tittkopian (screener) som levererats från postproducent/filmdistributör. Om tittkopian är i 25 FPS¹ skall ljudspårsfilerna också levereras i den uppspelningshastigheten.</p> <p>Observera att syntolkningsintroduktionen kan levereras i valfri uppspelningshastighet.</p> <p><i>Tittkopian (screener) levereras ofta i DVD-version, dvs med uppspelningshastighet 25 FPS men det behöver inte alltid vara så. Det är därför viktigt att vara tydlig med vilken uppspelningshastighet syntolkningen och den upplästa svenska texten är gjorda utifrån. Lägg gärna till uppspelningshastigheten i filnamnet för ljudspårsfilerna så det inte uppstår något missförstånd.</i></p>	Skall

¹ FPS (frames per second), rutor per sekund eller bilder per sekund, är ett mått på hur snabbt filmen spelas upp. Det finns många olika standardhastigheter för film. För film på biograf är det vanligast med uppspelningshastigheten 24 FPS medan man för film på TV eller DVD använder 25 FPS.

7.3 Krav på synkronisering

Kravbeskrivning	Prioritet
<p>Ljudspåren för syntolkning respektive uppläst text skall vara synkroniserade med filmen, dvs ljudspårens tidskod, uppläsning av svensk text och syntolkning skall stämma överens med filmens tidskod, svensk textning och handling.</p> <p><i>Exempel: När filmen har tidskod 00:00:00:00 skall även ljudspåren ha tidskod 00:00:00:00. Filmens textning och handling vid tidskod 01:23:06:10 skall stämma överens med ljudspårens uppläsning av svensk text och syntolkning vid tidskod 01:23:06:10.</i></p>	Skall
<p>Syntolkningen och uppläst text skall spelas in så att de inte krockar med varandra, dvs syntolkningsuppläsningen får ej läsas över den upplästa texten och vice versa.</p> <p><i>Den tekniska lösningen för Tillgänglig Bio medger att biobesökarna skall kunna lyssna på syntolkning och uppläst text samtidigt till en film. Om syntolkningen och den upplästa texten krockar med varandra kan det uppfattas som rörigt, särskilt för de specifika målgrupperna. Här är det viktigt att anpassa syntolkningen mot den upplästa texten i de lägen en syntolkning skulle behöva överlappa dialogen. Till exempel skulle man kunna förkorta den upplästa texten, dvs inte läsa upp den svenska texten ordagrant, för att få plats med syntolkningen. Detta går att göra några gånger men det får inte bli på för stor bekostnad för de som enbart vill lyssna på den upplästa texten.</i></p>	Skall

7.4 Riktlinjer för ljudnivå

Beskrivning	Prioritet
<p>När ljudspåren för syntolkning och uppläst text spelas in bör man tänka på att justera ljudnivån så att ljudet matchar filmens ljud (från tittkopian). Man bör spela in med fullt utslaget ljud ("full dynamic range").</p> <p>Ljudnivån vid inspelning av ljudspåren för syntolkning och uppläst text bör alltså läggas så högt som möjligt (under hörselskadliga nivåer) för att ge biobesökaren möjlighet att själv reglera (sänka) ljudvolym/ljudnivå vid avlyssning.</p> <p><i>Film på bio har ofta ganska hög ljudvolym vilket gör att det ibland kan vara svårt att höra det som spelas upp i hörlurarna. Att införskaffa bra hörlurar kan lösa lite av problemet men det gäller även att det som avlyssnas kan höras tydligt.</i></p> <p><i>Man brukar prata om att normalisera ljudet, dvs man skalar upp ljudet så att den högsta nivån hamnar på en förbestämd nivå. En rekommendation är att skala upp ljudet så mycket det går utan att introducera för mycket förvrängning ("distortion") i ljudet.</i></p>	Bör
<p>Ljudnivåerna avseende ljudspåren för syntolkning och uppläst text bör vara likvärdiga, dvs syntolkningen och den upplästa texten skall uppfattas ha lika högt ljud när de spelas upp samtidigt.</p>	Bör

7.5 Riktlinjer för leverans av ljudspårsfiler

Beskrivning	Prioritet
<p>Eftersom ljudspårsfilerna för syntolkning och uppläst text skall levereras som okomprimerade WAV-filer kan dessa bli ganska stora. Rutiner för att leverera dessa stora filer till olika aktörer (postproducent eller filmdistributör) bör upprättas.</p> <p>Tänk på att leveranssättet bör kännas säkert och stabilt både för den som levererar filerna och den som tar emot filerna.</p> <p><i>Som exempel kan en 2-timmars film resultera i en 1 Gigabyte stor WAV-fil för syntolkningen samt en lika stor fil för den upplästa texten.</i></p>	Bör